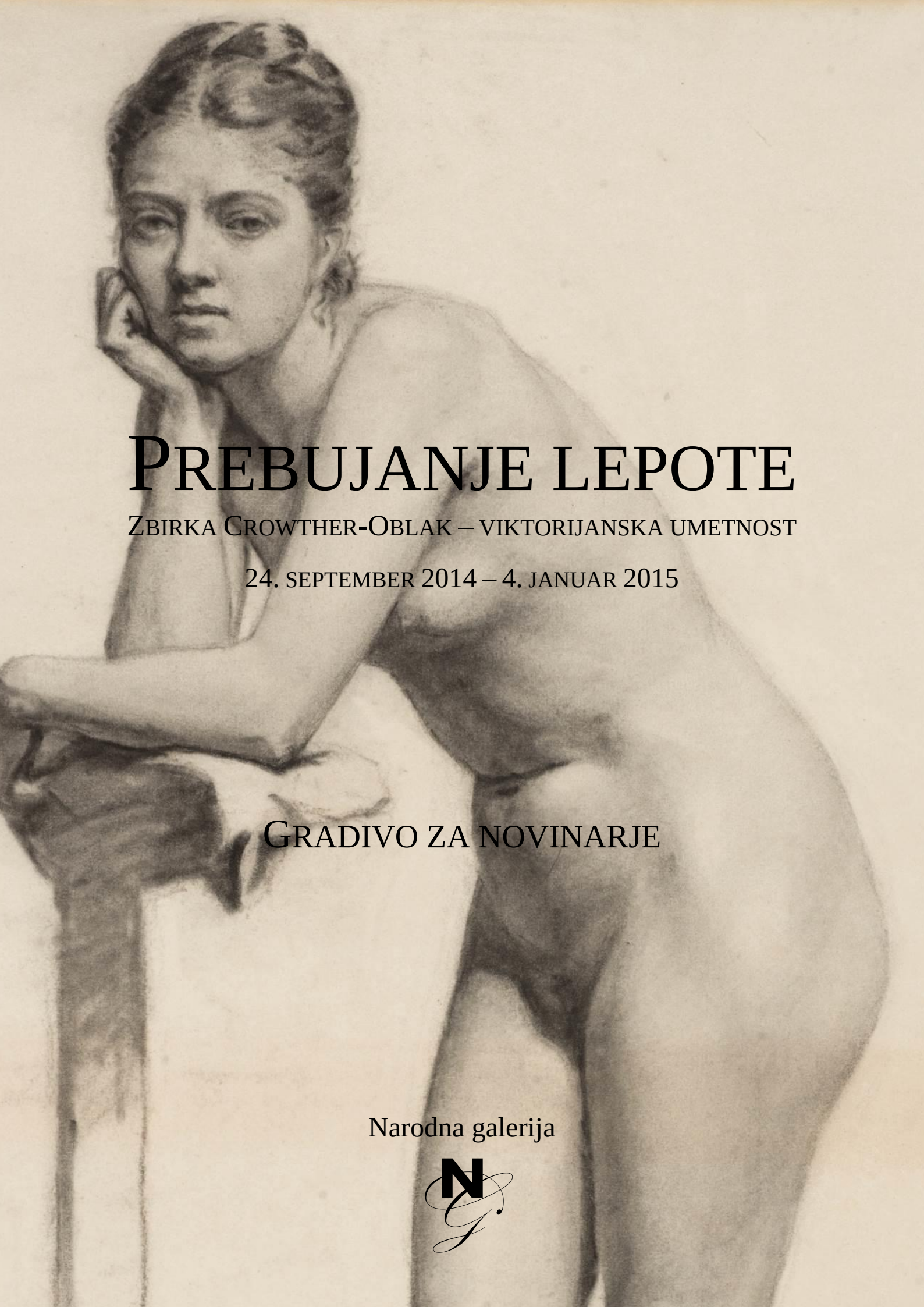

PREBUJANJE LEPOTE

ZBIRKA CROWTHER-OBLAK – VIKTORIJANSKA UMETNOST

24. SEPTEMBER 2014 – 4. JANUAR 2015

GRADIVO ZA NOVINARJE

Narodna galerija

Prebujanje lepote

Zbirka Crowther-Oblak – viktorijanska umetnost

24. september 2014 – 4. januar 2015, Narodna galerija, Prešernova 24, Ljubljana

Zbirka Crowther-Oblak, ki je osnova projekta Prebujanje lepote, trenutno obsega stoosemdeset umetniških del in veliko pomožnega gradiva z drugih področij kulturnega udejstvovanja umetnikov (neobjavljena pisma, zvezke poezije, romane, teoretske spise in ilustrirane knjige). Zbirka nenehno raste. V njej je najti pretežno dela klasične viktorijanske tradicije, ki so jih ustvarili umetniki, na katere je vplival John Ruskin, in primerke zgodovinskega žanra.

Dela za zbirko po medsebojnem posvetovanju izbirata **Paul Crowther** in **Mojca Oblak**. Crowther jih zgodovinsko in kulturološko analizira. Zanimajo ga zlasti dela, na katera je vplival Ruskin, in trajni kritiški potencial njegovih idej (in umetnikov, za katere se je zavzemal) v odnosu do sodobnih ideologij globalnega potrošništva in »kulture podjetništva«. Delež Mojce Oblak pa je raziskovanje življenja ob umetnosti kot sredstva za preseganje standardnih oblik ogledovanja in galerijskih prezentacij. Prepričana je, da so tradicionalne tehnike umetnosti prignane do skrajnih meja – živimo v dobi artelehije, ko je umetnost v polnosti uresničen koncept. Ker inovacije v tradicionalnih tehnikah, mišljenih posamično, niso več mogoče, je nastopil čas za transformacijo umetniške prakse.

Projekt Prebujanje lepote ni le zbirka, temveč izhodišče za neprestano razvijajoče se kritično interdisciplinarno raziskovanje na področjih filozofije, umetnostne zgodovine, kulturne zgodovine in sodobne umetniške prakse.

Na razstavi med 153 izbranimi deli najdemo risbe, akvarele, slike, tekstilne zidne obloge, reliefe angleških umetnikov: prerafaelitske bratovščine in njenega kroga, kot so John E. Millais, Holman Hunt, James Collinson, Dante G. Rossetti, John Brett, Arthur Hughes, Ford Madox Brown in Thomas Woolner, njihovi nasledniki Edward Burne-Jones, Henry Holiday, William Morris, John Waterhouse, John Ruskin in njegovi krajinarski somišljeniki Alfred W. Hunt, John Inchbold, Albert Goodwin, George P. Boyce in William Davis, predstavniki drugih krajinarskih tradicij, kamor sodijo na primer Edward Lear, Benjamin W. Leader, J. S. Raven, Maw Egley, William B. Scott, predstavniki klasične tradicije kot npr. Lord Leighton, Edward J. Poynter, Alma-Tadema, George F. Watts, Frederick Godall in drugi. Razstava se osredotoča na vlogo teoretika in kritika Johna Ruskina v britanski likovni umetnosti viktorijanskega časa, v katerem avtor sedanje predstavitev Crowther prepoznava dovolj izrazite prvine časovnega sloga.

Razstava je razdeljena v devet tematskih sklopov, v katerih sta predstavljeni dve generaciji prerafaelitov, Ruskinova doktrina in njeni krajinarski zagovorniki, klasična tradicija in nekateri akademski žanri, ki jih je viktorijansko obdobje preobrazilo s prvinami, prej pridržanimi samo za žanrsko slikarstvo. Večji del razstavljenega gradiva je študijskega značaja, med njimi pa najdemo prve zasnove slovitih del kot so Edwarda Burne-Jonesa osnutek za *Ljubezen na ruševinah* (c. 1873, Wightwick Manor (The National Trust)) predloge za vitraje za Kristusovo cerkev univerze v Oxfordu, Charles W. Copea predloga za fresko v Charles W. Cope, Poets' Hall, Palace of Westminster, 1848, Johna W. Waterhousea slovito sliko *Ofelija* iz 1905 (Collection Lord Lloyd-Webber), študije detajlov za veliko sliko Lorda Leightona, *Ujeta Andromaha*, ok. 1888 (Manchester Art Galleries) itd.

Posebno pozornost zaslužijo dela prerafaelitov – kiparja Thomasa Woolnerja, predloge za slikana okna Edwarda Burne-Jonesa in Henryja Holidaya, akvareli in risbe Edwarda Holmana Hunta, slike *Samostanski čoln* Arthurja Hughesa in vizualna uganka *Starinarjev sel* Jamesa Collinsona; risbe in akvareli Johna Ruskina; risarsko izjemna in redka predloga za grafično ilustracijo Lawrenca Alma-Tadema, prav tako sijajna ženska glava Johna F. Lewisa, edina znana celopostavna podoba po naravi – karikatura filozofa Arthurja Schopenhauerja, ki ga je upodobil mladi Lord Leighton, *Pesem o srajci* Williama Danielsa, G. F. Wattsov portret slikarja Johna Wichela idr.

Ob razstavi je izšel katalog (tudi v angleški mutaciji) z uvodno študijo, ki polemično na novo opredeli status prerafaelitov. Avtor Paul Crowther v njem ugotavlja, da prerafaelitska bratovščina ne izpolnjuje pogojev za avantgardno gibanje, temveč s svojo zahtevo po nadrobnem opazovanju narave samo radikalizira nekatere aktualne težnje 40-tih let 19. stol. S tem je prispevala k oblikovanju časovnega sloga, ki ga označuje prirejanje značilnosti akademskega žanra (ljubezen do prizorov iz vsakdanjega življenja, do nadrobnosti, natančnega opazovanja, poudarjanja nravi in človeške izkušnje) za snovi, ki so bile sicer pridržane za zgodovinsko slikarstvo. Podobno so John Constable, J. M. W. Turner in teoretsko John Ruskin v akademskem vrednostnem sistemu manj vredno krajino dvignili v pomemben žanr v meščanski podjetniški kulturi, ki je enako visoko cenila tudi portret.

Katalog in razstava imata dvojno težo. Polemična ost je uperjena proti avtorjem projekta *Prerafaeliti – Viktorijanska avantgarda*, v Victoria & Albert Museumu leta 2012. Slovenskemu občinstvu pa predstavlja del dediščine, ki je utrdila pojem angleške šole, zgovorno priča o mednarodnih razsežnostih bidermajerja in trdoživosti bidermajerskega okusa. Hkrati nam nazorno pokaže dodano vrednost, ki jo ustvarijo zbirateljska ambicija, vizija in na raziskovanju posameznih predmetov v zbirki utemeljeno znanje, s katerim tudi najskromnejše študijske fragmente lahko umestimo v zgodovinski kontekst in utrip nekega obdobja.

Katalog

izdala in založila

Narodna galerija

zanjo

Barbara Jaki

uredil

Andrej Smrekar, Mateja Krapež

predgovor

Barbara Jaki

avtor besedil

Paul Crowther

prevod v slovenščino

Alenka Klemenc, Branka Klemenc

prevodi poezije

Marjan Strojan

bibliografija

Mateja Krapež

jezikovni pregled

Alenka Klemenc

korektura

Andrej Smrekar, Mateja Krapež, Mateja Breščak

fotografski posnetki in obdelava

© Narodna galerija (foto Janko Dermastja, Bojan Salaj)

oblikovanje kataloga in spremljajočih tiskovin

Ranko Novak

priprava za tisk

Gordan Čuka

tisk in naklada

Gorenjski tisk storitve
350 izvodov

Razstava

24. september 2014 – 4. januar 2015,

Narodna galerija,

Prešernova 24, Ljubljana

kustos razstave

Paul Crowther

zasnova postavitve

Andrej Smrekar

oblikovanje razstave

Ranko Novak

restavratorsko-konservatorska priprava umetnin za razstavo

Tina Buh, Eva Ilec, Marina Čurin

prevod v slovenščino

Alenka Klemenc, Branka Klemenc

izobraževalni program

Kristina Preininger

organizacija tehničnih del

Jože Raspet

Prerafaeliti

... hočemo le polnejšo naravo.
... *it is simply fuller Nature we want.*
Holman Hunt

Ko sedem, da bi napravil skico po naravi, najprej poskusim pozabiti, da sem kdajkoli videl kakšno sliko.
When I sit down to make a sketch from nature, the first thing I try to do is, to forget that I have ever seen a picture.
John Constable

Prerafaelite je vodila ena sama misel – na platnu predstaviti, kar so videli v naravi.
The Pre-Raphaelites had but one idea – to present on canvas what they saw in nature.
John Everett Millais (ubesedil John Guile Millais)

Prerafaelitska bratovščina in njen krog

Prerafaelitska bratovščina se je oblikovala v Londonu pozno leta 1848 v odporu proti okostenelosti akademskih učnih metod, ki so temeljile na kopiranju Rafaelovih in njemu sorodnih del. Namesto njih so poudarjali pomembnost "polnejše narave" – pozornost do detajlov in natančnost v podajanju celovite vidne pojavnosti stvari. Ustanoviteljem Johnu Everettu Millaisu, Danteju Gabrielu Rossettiju in Williamu Holmanu Huntu so se kmalu pridružili James Collinson, kipar Thomas Woolner, Frederic George Stephens in William Michael Rossetti. Slednja sta se uveljavila tudi kot pisca o umetnosti. Bratovščina je žela uspehe in uživala v enako odmerjeni spornosti, ki jo je vzbujala v letih svojega razcveta med 1848 in 1853. Tudi po tem, ko bratovščina uradno ni več obstajala in se člani bratovščine niso več sestajali, so si v svojem delu še naprej prizadevali za *polnejšo naravo*. Od leta 1851 so bili deležni pomembne podpore kritika Johna Ruskina. Z bratovščino so bili povezani še številni drugi umetniki, med njimi Ford Madox Brown, Arthur Hughes in John Brett.

Prerafaelitska tradicija

V poznih 1850-ih letih je prerafaelitska *polnejša narava* in njena aplikacija v literarnih, srednjeveških, religioznih in mitoloških prizorih postala izjemno vplivna. Tako je tudi mlajša generacija umetnikov – imenovati moramo vsaj Edwarda Burne-Jonesa in Williama Morrisa – upoštevala prerafaelitski poudarek na plastičnosti človeške figure, na detajlih in teksturi v smislu "polnejše narave" in jo razvijala še naprej. Posebej pomemben je bil v tem smislu njihov pristop k izdelavi vitrajev v uporabni umetnosti in k dekorativnim motivom. Pod vplivom Burne-Jonesa in Morrisa je Henry Holiday nizal izjemne dosežke na teh področjih. S slikarji, kot sta Johna Melhuisha Strudwicka in še pomembnejši J.W. Waterhouse, je slog, utemeljen na "polnejši naravi", doživel dodatne stopnje razvoja v poznejšem viktorijanskem času. Sčasoma je tradicija ustvarila lastno identiteto, namreč gibanje, imenovano *Arts and Crafts* (*Umetnostna obrt*) ali tudi *estetsko gibanje*.

Ruskin in njegovi krajinarski nasledniki

Knjige Johna Ruskina o modernem slikarstvu (*Modern Painting*), izdane v 1840-ih letih, so avtorja napravile za največjo avtoriteto na področju umetnostne zgodovine in teorije sodobne umetnosti. Zagovarjal je doktrino, ki je bila močno podobna prerafaelitski *polnejši naravi*, in

je prerafaelite branil pred napadi kritike s pismi v časniku *The Times*. Njegovo lastno delo izpričuje zvestobo "polnejši naravi" z neomajnim vztrajanjem pri najdrobnejših detajlih in teksturah ter z izjemnim občutenjem strukture prostora.

V 1850-ih letih se je tesneje povezal z Johnom Williamom Inchboldom, Johnom Brettom, Georgeom Priceom Boyceom in Alfredom Williamom Huntom in s številnimi drugimi. S Huntom sta ostala prijatelja do smrti. V 1860-ih sta Inchbold in Brett začela zavračati Ruskinove napotke, a je njegov vpliv še vedno ostal močan v delih umetnikov, kot sta William Davis in v manjši meri Albert Goodwin. Hunt in Goodwin sta pozneje prevzela slog, ki je veliko dolgoval Turnerju, Ruskinovemu izbranemu junaku.

Drugi krajinarji

Poleg Ruskinovega so v viktorijanski Britaniji obstajali tudi drugačni pristopi k slikanju krajine. Iz 18. stoletja se je nadaljevala slikovita tradicija mehko obrisanih razgledov in panoram, kot priča zgodnje delo A. W. Hunta [*Lake District, Grad Beeston, Mlin*]. Velika klasicista Edward John Poynter and Frederic Leighton sta pri slikanju krajine prav tako razvila vsak svoj lasten fin linearni slog. Tudi drugi slikarji, kot so Edward Lear, William Bell Scott, John Samuel Raven, William Maw Egley in Benjamin Williams Leader, so oblikovali svoje osebne, pogosto zelo ekspresivne sloge s poudarkom na linearnosti ali slikovitosti, odvisno pač od njihovih značajev.

Klasična tradicija

Frederic Leighton, Edward John Poynter in Lawrence Alma-Tadema so bili v viktorijanski Britaniji vodilni slikarji klasičnih antičnih prizorov. Izšolali so se na šolah kontinentalne Evrope, preživljali daljša obdobja v Italiji, se lotevali tako vsakdanjih prizorov iz antične Grčije in Rima kakor tudi mitoloških snovi in tako križali klasično tradicijo z značilnostmi žanra. Posebej so bili pozorni na linearno strukturo kot sredstvo za doseg vtisa volumna, še posebno v muskulaturi in v gubanju draperije. George Frederick Watts se je tudi pogosto navezoval na klasične zgleds in zlasti veliko dolguje Michelangelu. [*Prometej*]

Zgodovinski in svetopisemski žanr

V nekem smislu lahko *viktorijanski slog* poistovetimo z žanrom. Prerafaeliti zavzemajo njegovo skrajno obliko s poudarjanjem detajlov in tekstur v izbranih snoveh. Drugi slikarji so razvijali zgodovinski in biblični žanr predvsem pod vplivom del francoskega slikarja Paula Delarochea. Edward Matthew Ward, Augustus Egg in Charles West Cope so najpomembnejši predstavniki te struje. V njihovih delih vidimo poudarjanje volumnov in detajlov. Snov iščejo v ne-vrhunskih trenutkih zgodovine in v biblijskih pripovedih in jih obravnavajo kot vsakdanje prizore na način, ki približa probleme in izkušnje upodobljenih oseb sodobnemu svetu. Preteklost ni več vzor za posnemanje, temveč nekaj, s čimer se sedanost lahko vsaj primerja, se z njo enači ali jo morda celo presega.

Literarni in alegorični žanr

V viktorijanski Britaniji so veliko brali, knjige pa so bile bogato ilustrirane, kar je omogočal razvoj tiskarske tehnike. Teme iz Oliverja Goldsmitha, Shakespeara, Danteja, Boccaccia, Chaucerja in romantičnih pesnikov in romanopiscev so bile izjemno priljubljena snov likovnih umetnikov. Pripisovali so ji vzgojne učinke tako po vsebini kot po slogu. Tudi

alegorična snov je bila priljubljena in so jo običajno podajali v žanrskem načinu. Skoraj sleherni pomembnejši umetnik v viktorijanski Britaniji se je prej ali slej lotil literarne snovi.

Portreti in ljudje

V viktorijanski dobi so baročne obrazce Anthonisa Van Dycka (angleškega dvornega slikarja flamskega rodu), ki so obvladovali Britansko portretno umetnost od 1630-tih let dalje, postopno opuščali ali pa preoblikovali. Ti obrazci so vključevali umetne kompozicijske pripomočke (pogosto rabo vertikal v obliki klasičnih stebrov in dreves ter prizorišč, v katerih ni jasne razmejitev med notranjščino in zunanjsčino). Prav tako je bila v tej dediščini običajna pridušena svetloba, ki je povezala portretiranca z njegovim okoljem. Kvalitetni portreti viktorijanske umetnosti pa nasprotno poudarjajo značaj portretiranca v polnejših likovnih določilih, se pravi s konturo, teksturo in telesnostjo. Ti elementi izraziteje sugerirajo posameznika kot enkratno bitje in nedvomno tudi njegov socialni položaj. Včasih te poteze zadovoljivo opredelijo sliko, sicer pa povsem nadvladajo kakršenkoli ostanek Van Dyckovih obrazcev, ki se še znajdejo na sliki.

George Frederick Watts

Wattsa so za življenja v splošnem imeli za največjega viktorijanskega umetnika. Wattsov slog je precej raznolik v primerjavi z večino slikarjevih sodobnikov, njegov pristop k "polnejši naravi" pa je zato še posebno večznačen. V svojem delu razodeva občutek za strukturo telesnosti in gmot, ki je v zadnjih letih njegovega življenja pojema na račun pozornosti do teksture, kar se je odrazilo v nekaterih skoraj abstraktnih delih. Očitna skupna lastnost, ki daje njegovemu delu enotnost, je prepričanje, da je treba zgodovinsko slikarstvo podajati na alegoričen način, ki poudarja velike teme človeške izkušnje in njeno umeščenost v svetu.

Izbrano slikovno gradivo

Woolner, Thomas (1825–1892)
Portret Samuela Woolcotta Browna v
medaljonu, 1882
marmor

Hunt, Alfred William (1830–1896)
Vrh Penryhelgi nad jezerom Flynnnon
Llugwy v Walesu
stopenjski akvarel, izpraskanina, akvarelni
papir

Holiday, Henry George (1839–1927)
Obujenje Lazarja in Obujenje Jairove
hčerke, okrog 1885
grafit, akvarel, papir, sestavljeno iz dveh
listov nalepljenih na desko

Sir Lawrence Alma-Tadema (1836–1912)
Zalovo dvorjenje Rudabeh, (1882)
grafit, papir

Ford Madox Brown (1821–1893)
Lucy Madox Brown, 1861
olje, platno, podložen les

Lewis, John Frederick (1804–1876)
Študija ženske glave, (okrog 1840)
grafit, akvarelni papir

Ruskin, John (1819–1900)
Od vremena načet obdelan kamen v
nakazani krajini, (konec 30-ih ali začetek
40-ih let 19. stol.)
črna kreda, gvaš, rumenorjavkast velin
papir

Watts, George Frederick (1817–1904)
Portret Johna Whichela, 1839
olje, platno

John Brett (1831–1902)
Ynys Mon (Anglesey), 1875
grafit, akvarel, akvarelni papir

Sir Edward Coley Burne-Jones (1833–
1898)
Sv. Cecilija poučuje svojega moža
grafit, nalepljeno na karton in platneno
podlago

Hughes, Arthur (1832–1915)
Samostanski čoln, (okrog 1880)
olje, platno

Hunt, William Holman (1827–1910)
Pogled iz Mersina na gorovje Taurus v
Turčiji (tudi: Tarsus), 1855
akvarel, gvaš, papir